

УДК 347.73

Руслана Гаврилук,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ПРАВО ЛЮДИНИ НА ПОДАТКИ ЯК ПЕРЕРОЗПОДІЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ

У статті обґрунтовується, що право людини на податки як перерозподільна справедливість проявляється у якостях правно-санкціонованої співрозмірності у розподілі соціальних благ між людьми в межах єдиного соціального (державно організованого) простору, міри досконалості самого податково-правового способу кооперації діяльності людей по створенню публічних благ та взаємного врівноваження конфліктуючих податково-правових потреб людей у соціумі. У цьому значенні перерозподільна справедливість фактично співпадає з правом людини на податки. Тобто перерозподільна справедливість є формальною рівністю, однаковістю масштабу права кожної людини на податки. У своєму податковому праві люди рівні між собою як співтворці соціального простору суспільства. Держава та суспільство є лише інструментами обмеження потенційно можливої податково-правової несправедливості у взаємовідносинах людей. Перерозподільна справедливість має правові просторову та темпоральну форми вираження у випадку взаємовідносин між індивідами та проявляється у правовій формі коригуючої перерозподільної справедливості у відносинах між поколіннями людей чи різними соціальними верствами одного і того самого їх покоління.

Ключові слова: перерозподільна справедливість, право людини на податки, формальна рівність, коригуюча перерозподільна справедливість, публічні блага, публічні потреби.

Справедливість — одна з найфундаментальніших цінностей для людини й усього соціуму. Категорія «справедливість» належить до системоутворюючих у соціальній філософії, правознавстві та цілому ряді інших наук, які так чи інакше вивчають людину. Як влучно висловився А. А. Гусейнов, справедливість — це загальна моральна санкція спільного життя людей, розглянутого переважно під кутом зору конкуруючих бажань, інтересів, обов'язків; вона стосується людських взаємин у всіх їх суспільно значимих різновидах (від міжособистісної сфери до міжнародних відносин). Специфічний предмет справедливості — благо і зло спільного існування людей у межах єдиного соціального простору [1].

В осмисленні справедливості історично склалися та існують донині дві основні філософські та філософсько-правові традиції. Одна з них за основу та критерій усього справедливого бере благо держави, яке вона нерідко подає завуальовано як загальне благо. У спеціальній літературі дану традицію найчастіше іменують *коперативно-холістською традицією справедливості*. Найвидатнішими її представ-

никами є Платон, Арістотель, Гегель, Маркс. Основний недолік даної пізнавальної традиції — відсутність відповіді на запитання про суб'єкт справедливості.

Інша, *антропосоціокультурна, традиція* критеріальним, системоутворюючим феноменом справедливості визнає людину, в державі та суспільстві вбачає лише інструменти обмеження, стримування несправедливості, зовнішнє середовище безпечного та справедливого існування людини. Класиками такого розуміння справедливості є Т. Гоббс, Дж. Локк, І. Кант, а найяскравішими сучасними представниками — Дж. Роулз, Ф. Хайек, М. Фрідмен та ін. Опоненти даної пізнавальної традиції у якості найуразливішого місця її називають надмірне перебільшення у ній ролі людини, яка, в їх уявленні, є всього лише *наслідком* соціального прогресу, *продуктом* суспільних відносин, проте не їх творцем (спільно з іншими індивідами).

Під спеціальною (частковою) справедливістю соціальна філософія як методологія усіх суспільствознавчих наук розуміє *морально санкціоновану співрозмірність* у розподілі соціальних благ у ме-

жах єдиного соціального (державноорганізованого) простору, *міру досконалості* самого способу *кооперації* діяльності людей та взаємного врівноваження конфліктуючих інтересів у суспільстві та державі. У цьому значенні **справедливість по суті співпадає з правом**. А у чисто правовому аспекті **справедливість** виступає як *формальна рівність, однаковість масштабу справедливості* (законів, норм, правил, інших вимог тощо), за допомогою якого вимірюються вчинки (діяння) індивідів як рівних суб'єктів права.

Тобто, як у *моралі*, так і в *праві* під **справедливістю** розуміють *рівність*, але не одну і ту саму. *Моральна (етична) справедливість є рівність безкінечності*. У ній люди рівні один перед іншим, оскільки кожен з них є єдиним, неповторним, незамінним, невичерпним і т. д. у своїх вимогах, прагненнях та вчинках, тобто *вони тотожні у своїй нетотожності*. *Правова справедливість є формальна рівність суб'єктів права*. Вона повністю вміщується в канони арифметичної рівності. У певному сенсі з правової точки зору саме останню рівність і можна вважати рівністю. **Тільки у праві люди рівні між собою у якості співтворців соціального простору**.

Хоча сам факт створення соціуму полягає в *легітимації нерівності* (структуру соціального простору складають чоловіки та жінки, молоді та старі, діти і дорослі, працюючі і непрацюючі тощо, одним словом, *нерівні*). Звідси **ключова проблема правової справедливості полягає у досягненні найоптимальнішого для кожного конкретно-історичного випадку поєднання рівності та нерівності, знаходження їх оптимуму**. Неймовірна складність розв'язання даного завдання і є головним джерелом постійних незадоволень у суспільстві, «несправедливістю», найрізноманітніших потрясін та катаклізмів, зумовлених нею.

У правознавчій літературі, присвяченій питанням правової справедливості, як правило, згадується два види (дві форми) спеціальної справедливості, вперше виділені ще Арістотелем і з тих пір незмінно присутні у основних юридичних конструкціях справедливості та їх різноманітних модифікаціях — це *розподільна (дистрибутивна) справедливість та вирівнююча (ретрибутивна) справедливість*. Вони обидві являють собою спосо-

би розподілу дефіцитних *приватних*, проте не *загальних* благ. **Загальні (публічні) блага згідно з їх правовою природою неподільні**. Проте це зовсім не означає, що суспільство не потребує справедливого надання їх кожній людині. Більше того, *публічні блага тому і мають статус загальних, що вони можуть бути забезпечені тільки спільними зусиллями*, а також стосуються потреб *усіх і кожного*.

У пошуку шляхів забезпечення загальних (публічних) благ індивідам як членам соціуму людство за свою тривалу історію випробувало чимало різних методів. Протягом усього періоду нашої ери західна цивілізація у якості такого методу до недавнього часу тотально застосовувала **метод державного податкового права** та в основному використовує його по даний час. Ще раніше нами викрито та всебічно обґрунтовано **несправедливість податкового права держави** як з точки зору платників податків, так і соціуму в цілому, показано *соціокультурну та історичну обмеженість* даного методу забезпечення публічних благ [2]. Чимало прогресивних суспільств Заходу у даний час здійснюють активний пошук ефективних *альтернатив* податковому праву субстанційної держави. Саме у зв'язку з цим з'явився ряд концепцій *інструментальної держави*, публічних благ як загальносуспільного надбання, податкового права соціуму тощо. **В їх числі нами обґрунтовується концепція права людини на податки**.

Чи є право людини на податки перерозподільною справедливістю з точки зору антропосоціокультурного підходу до її розуміння? Іншими словами, чи може бути знайдена за допомогою права людини на податки така *правова міра участі кожної людини у фінансуванні публічних благ*, яка б влаштовувала усіх людей і, головне, на яку було б одержано *фактичну згоду* тих людей, на чю долю випадає *основний тягар* по їх фінансуванню у той чи інший конкретно-історичний момент часу? Переконані, що така міра може бути знайдена саме з парадигмальних позицій права людини на податки, а саме це право виступає згідно зі своєю природою *істинною перерозподільною справедливістю*.

Про це, зокрема, переконливо свідчить *симетричність* права людини на податки, спеціально розглянута нами у

попередніх публікаціях. Втілюючи у собі *симетричність трансцендентального обміну між людьми публічними благами*, тобто вказуючи тим самим на *рівну міру споживання* людиною публічних благ та виходячи з принципу рівності прав кожної людини на податки, *симетричність* права людини на податки вказує також на принципову необхідність такої ж *рівної участі кожної людини у фінансуванні публічних благ*. Теоретичних заперечень даному положенню бути не може, інакше відносини між людьми з приводу фінансування публічних благ у протилежному випадку свідомо чи мимовільно розглядалися б всупереч їх істинній *правовій* природі як *неправові (нерівні)*. Однак якщо продовжити міркувати у цьому ж філософсько-методологічному ключі далі, то неминуче постає чимало на перший погляд нерозв'язних проблем: як бути у такому випадку з фінансуванням публічних благ дітьми, людьми похилого віку, хворими чи іншими соціальними утриманцями? Інакше кажучи, чи є у концепції права людини на податки як *перерозподільній справедливості* достатній запас евристичної міцності? Чи вона неспроможна дати прийнятну, задовільну відповідь на вище сформульовані та аналогічні їм інші запитання?

Дані запитання вперше сформульовані не нами, філософсько-правова зокрема та права в цілому думка, як мінімум, Заходу уже давно наполегливо шукає на них адекватні відповіді. Зокрема деякі з цих відповідей викладені німецькими філософами права у збірнику статей «Філософія прав людини» під редакцією Ш. Госепата і Г. Ломанна [3]. Найближчим та найбільш співзвучним нашій концепції права людини на податки в цілому і нашому розумінню правової природи перерозподільної справедливості зокрема є тлумачення даного феномена відомим німецьким філософом права Отфридом Гьоффе.

Зокрема в статті «Трансцендентальний обмін — фігура легітимації прав людини?» він розглядає проблему «Соціальні права чи право людини на вимогу виконання зобов'язань?». У ній в числі інших проблем досліджується також питання про природу *соціального* податку. О. Гьоффе розпочинає аналіз даного питання із твердження про те, що більшу частину прав людини можна реконстру-

ювати, виходячи із наступних трьох груп трансцендентальних інтересів: а) інтересів людини як тілесної живої істоти; б) інтересів людини як істоти, наділеної мовою та здатністю мислити; в) інтересів людини як соціальної істоти, здатної до співробітництва з іншими людьми. Причому без додаткового доказування того, підкреслює він, що у всіх вищезазначених випадках має місце трансцендентальний обмін, права людини не можуть бути легітимовані. Розглядаючи питання про обов'язковість соціального захисту людей старшого покоління кризь *парадигму соціальної держави*, О. Гьоффе обґрунтовує свою незгоду з досить поширеною точкою зору, себто захист престарілих базується на принципі «любові до ближнього, тобто, в секулярному варіанті принципу солідарності (братерства)» [4]. Якщо б це дійсно було так, підкреслює він, то це суперечило б природі соціальної держави, було б не *зобов'язанням* середнього покоління, а певною *милістю*, яку молодше покоління «великодушно надає або ж у якій, навпаки, відмовляє» [5] старшому поколінню. В дійсності, констатує О. Гьоффе, соціальний захист старшому поколінню з боку середнього покоління надається на підставі *правової вимоги* першого і *правового зобов'язання* другого покоління, трансцендентального обміну публічними благами між ними в діахронній формі [6].

Згідно з новою парадигмою, як пояснює О. Гьоффе, «справа у взаємності, і ця остання постає у трьох основних формах, які мають спільну генераційну структуру людського життя» [7]. *Найпростіша форма*, як зазначає він, полягає у *синхронному* (приблизно одночасному) обміні позитивними послугами у відповідь. *Другу форму*, за твердженням О. Гьоффе, утворює зміщений по фазах, тобто *діахронний*, причому спочатку *негативний*, обмін. Йдеться про те, що у людському життєвому шляху дві із трьох стадій випадають на час, коли людина з точки зору прямої участі у синхронному обміні між поколіннями позитивними благами не може брати участі — це *дитинство* та *старість*. Але якщо врахувати, що через ці етапи неминуче проходять усі без винятку покоління, то кожне *середнє* покоління людей, віддаючи дітям, повертає собі віддане у похилому віці. Іншими слова-

ми, «допомогу, яку молоде покоління отримує після народження та в період дорослішання, пізніше воно повертає через допомогу літнім» [8]. В оцінці О. Гюффе це і є *третя форма — позитивний діахронний обмін*. Якщо тримати в полі зору всі покоління, резюмує О. Гюффе, стає зрозумілим, що йдеться не про солідарність, а про справедливість, «про аргумент справедливості обміну, що включає згадані групи у всебічно вигідний обмін свободами» [9].

Тому, хто скептично сприймає вищевведені аргументи щодо *позитивного діахронного обміну*, О. Гюффе радить самокритично запитати себе, чи не є його поняття обміну надто «вузьким», більше того, тією ж мірою «нетерплячим», а можливо, і понад міру «дріб'язковим»? «Нетерплячим» там, де воно забуває врахувати зміщення за фазами. «Дріб'язковим» — там, де йдеться про те, що дають лише тому, від кого одержують, і рівно стільки дають, скільки одержують. Нарешті, надзвичайно «вузьким» — там, де маються на увазі лише гроші, товари чи певні послуги, які у ринкових суспільствах можна придбати за гроші. Крім матеріальної користі, пише О. Гюффе, існують також ідеальні цінності. До них належать *безпека, захищеність, суспільне визнання, можливість самореалізації у будь-якому віці* тощо [10].

Перерозподільна справедливість, згідно з О. Гюффе, як рівноцінний трансцендентальний обмін публічними благами між людьми та їх групами має значно ширші, ніж було показано вище, як *побутову, темпоральну (історичну), так і просторову* форми вираження. Вона також охоплює випадки, при яких, на перший погляд, взаємні *права вимоги* і правові зобов'язання, *взаємообмін наданням благ та їх прийняттям* у прямому значенні цих слів відсутні. Наприклад, це має місце у випадках з наданням соціального захисту пожиттєвим соціальним утриманням (людям з вродженими хворобами чи набутими захворюваннями, які позбавляють людину працездатності, тих, хто зазнав виробничого чи іншого травматизму тощо). У таких випадках, пише О. Гюффе, першими несуть відповідальність батьки. Наступним легітимаційним кроком є зобов'язання компенсації і страхової відповідальності конкретних суспільних інститутів. «Третій аргумент, — значна

частина подібних аргументів пов'язана з ризиками, зумовленими нашою цивілізацією. І якщо ми колективно користуємося її перевагами, то і негативні сторони також повинні долати колективно» [11]. У зв'язку з цим, підкреслює він, *перерозподільна справедливість* повинна бути доповнена *коригуючою справедливістю*, точніше, вона включає в себе останню як частковий випадок.

Відповідно до вищевикладеного типу аргументації специфічних випадків *негативного* трансцендентального обміну публічними благами між людьми значну частину завдань інструментальної соціальної держави складають *обов'язки компенсації та страхової відповідальності*. Тому не випадково у інструментальній соціальній державі нерідко хибно вбачають пряме втілення *солідарності*. Насправді ж це не має жодного стосунку до солідаризму — таким чином інструментальна держава згідно зі своєю природою та легітимаційним призначенням забезпечує у всіх вищевикладених та аналогічних їм випадках *справедливість трансцендентального обміну*.

З позицій *справедливості трансцендентального обміну публічними благами* між поколіннями О. Гюффе пропонує розглядати також різноманітні *природоресурсні платежі і податки*. Аргумент противників такої постановки питання, який зводиться головним чином до того, що природне середовище існує саме по собі, є реальністю, що не потребує ніякого обміну, О. Гюффе обґрунтовано вважає *недостатнім*, хоча й вартим уваги. Його значення не критичне, хоча й дійсно у даному випадку принцип справедливості трансцендентального обміну має деякі обмеження: за словами О. Гюффе, він вимагає, проте не в якості альтернативи, а власного уточнення також визнання вроджених *прав людини і на природне середовище*. «Усе те, що людина змінює в природі, може розглядатись к контексті *теорії обміну*, тобто, з позиції *коригуючої справедливості*: наприклад, скорочення ресурсів, створення нових ризиків в процесі подолання природних небезпек» [12].

Заслугує на увагу система аргументації О. Гюффе на користь обґрунтування даного положення. У якості ключового аргументу він виходить з того, що оскільки природне середовище є життєво важливою реальністю і те, яким во-

но дістанеться наступним поколінням, суттєво впливає на їх життєві можливості та ризики, то у своєрідному договорі між поколіннями повинен бути врахований не тільки простий трансцендентальний обмін благами між ними, який не здатний охопити якості оточуючого середовища, що дістається нащадкам від їх попередників. Тому справедливий обмін між поколіннями, іншими словами, справедливі перерозподільні відносини між ними з неминучістю повинні враховувати і даний фактор. Попереднє покоління повинно передати своїм нащадкам «іпотеку, для якої не існує жодних відповідних гарантій» [13].

Тому для захисту природного середовища, життя людей значно важливішу роль, ніж звичайний справедливий обмін, має значення *коригуюча розподільна справедливість*. Це пояснюється тим, що *природне середовище в дійсності є загальною власністю людства*, має якості загальнолюдського надбання, що належать належить та належатиме кожному попередньому, нинішньому і усім майбутнім поколінням, а всередині покоління — кожному індивіду *рівною мірою*. Звідси згідно з даним принципом кожне покоління людей, а в межах одного покоління — кожен індивід мають рівні права на природне середовище свого існування та життєдіяльності. Існуюча на основі даного принципу коригуюча перерозподільна справедливість вимагає, щоб кожне покоління людей та кожний окремо взятий індивід, споживаючи в той чи інший спосіб це спільне надбання не тільки певного соціуму, а й усього людства, надавали адекватну компенсацію використаного ними потенціалу природного середовища в той чи інший спосіб. Очевидно, на практиці у різний час та в різних країнах будуть застосовуватися (і вже застосовуються) різні види конкретних суспільних відносин адекватного відшкодування використаного спільного надбання людства, проте всі вони без винятку є і повинні залишатися *відносинами перерозподільної, в тому числі і коригуючої, справедливості* [14].

Таким чином, право людини на податки є *перерозподільною справедливістю* як на рівні окремих індивідів, так і цілих груп індивідів і навіть цілих їх поколінь. Коригуюча справедливість — це один з конкретних проявів людського права перерозподільних відносин у ціло-

му. Необхідно погодитись із твердженням О. Гьоффе про те, що там, де права людини не можуть бути легітимовані за допомогою *принципів взаємності та збалансування несправедливості і утвердження справедливості* шляхом реалізації її перерозподільної форми, то в таких випадках йдеться про інтереси людини, а не про її права, в тому числі й не про її право на податки.

Проте право людини на податки як перерозподільна справедливість, будучи *способом забезпечення її трансцендентального обміну публічними благами* з Іншим, не діє автоматично, само по собі, поза людиною. Воно існує як *можливість*, яка для того, щоб збутися, вимагає свідомого, цілеспрямованого діяння з боку самої людини. Це зумовлено однією зі специфічних властивостей публічних фінансів, їх *квантовою суперпозицією*, яка полягає в тому, що публічні фінанси однаковою мірою здатні успішно фінансувати як *публічні*, так і *приватні* потреби людини, залежно від взаємодії сукупності обставин, що складаються стихійно. Дана властивість публічних фінансів — їх *квантова суперпозиція* — є універсальною та притаманною публічним фінансам як субстанційних, так і інструментальних держав [15].

І хоча визначену соціумом частину власних фінансових ресурсів людина — платник податку зобов'язана сплатити у формі податків на задоволення публічних потреб, більше того — що ця частина ще до їх фактичної появи у платника податку в якості його доходу чи прибутку або іншого об'єкта оподаткування «*de jure*» уже оголошена публічною власністю, тим не менше до певного моменту часу для соціуму в цілому залишається таємницею, сплатив платник податку конкретний податковий внесок чи не сплатив його, а залишив собі і ця частина фінансів уже фактично задовольняє його приватні потреби. Якщо податок платником податку сплачено, то частина його фінансових ресурсів, яка поступила у якості податку у публічний фонд, фактично набуває якостей *суспільного надбання* і втрачає властивість задовольняти *правомірно* особисті потреби платника податків, що їх створив, залишаючи за собою лише можливість *правомірно* задовольняти *публічні потреби*. У даному випадку перерозподільна справедливість реалізується сповна. У проти-

лежному випадку дана частина фінансових ресурсів платника податку продовжує володіти обидвома властивостями, завдяки чому і виникає парадоксальне явище *квантової суперпозиції*, а перерозподільна справедливість не реалізується.

Саме квантовою суперпозицією публічних фінансів величезною мірою зумовлені систематичні масові ухилення від сплати податків, що мали та мають місце у всіх країнах світу та у всі часи. Етатистська доктрина оподаткування основну причину цього явища вбачає у недоліках юридичних конструкцій податку та побудови податкових систем в цілому. Багато в чому це дійсно так. У цьому також переконує періодичне реформування державами як юридичних конструкцій податків, так і їх податкових систем у цілому на їх наслідки. Проте при поглибленішому та ретельнішому аналізі теорії і практики оподаткування в різних країнах світу все-таки з'ясується, що **основоположну першопричину недостатньої ефективності та несправедливості чинних систем оподаткування належить шукати у парадигмальних, взаємовиключних властивостях публічних фінансів задовольняти приватні та публічні потреби людей, проте не одночасно, а залежно від випадкового збігу обставин. Це явище біполярності властивостей публічних фінансів надзвичайно складне і в теоретичній юриспруденції ще всерйоз не вивчалось, але воно ґрунтовно вивчене, наприклад, у квантовій фізиці [16].**

Неперевершений досвід квантової фізики, яка вивчає саме процесуальну реальність та послуговується *некласичними стандартами науковості*, ніби підштовхує і нас подивитись на найфундаментальніші проблеми податків і податкового права з нетрадиційних філософсько-методологічних підходів. Зокрема некласичний підхід до проблем перерозподільної справедливості несподівано дозволяє побачити справжні причини одвічного уникнення багатьма платниками податків сплати їх належних сум, робить можливим доповнити вдосконалення технічного інструментарію податкового права вихованням належної податково-правової культури платника податків.

Щоб цього досягти в дійсності, необхідно відмовитись від традиційної доктрини розуміння податкових відносин

як владовідносин, а також «переозброїтися» методологічно, не хехтуючи при цьому філософією як загальною методологією усіх наук, у тому числі й методологією правознавства. Як доречно резюмував великий бунтар науки ХХ ст. Пол Фейерабенд, «якщо мати на увазі досить широкий історичний матеріал і не намагатися «очистити» його в угоду своїм нижчим інстинктам або в силу прагнення до інтелектуальної безпеки до міри ясності, точності, «об'єктивності», «істинності», то з'ясується, що існує лише один принцип, який можна захищати за всіх обставин та на усіх етапах людського розвитку — *допустимо все*» [17].

У податково-правовій теорії не лише *допустимо*, а й *вкрай необхідно* замінити доктрину податково-правового етатизму, яка однобічно трактує справедливість оподаткування, *егалітарною концепцією податкового права людини* [18]. Вона принципово відрізняється від етатистської доктрини оподаткування тим, що не протиставляє платника податків та державу — у праві людини на податки вони атрибутивні. Проте головне полягає у тому, що ця концепція виходить з діалектичної єдності приватних та публічних інтересів платника податку.

Публічні суб'єкти, насамперед *інструментальна держава*, з позицій даної доктрини, не мають у податковому праві власних потреб та інтересів, а є лише інструментом задоволення публічних потреб окремих індивідів, їх співтовариств та соціуму в цілому. Саме останні — індивіди та їх співтовариства, весь соціум як кооперація індивідів є носіями як публічного, так і приватного інтересів. Така «концентрація» і «диференціація» соціальних потреб в окремих індивідах та їх співтовариствах, за оцінкою М. Вебера, сама по собі є тим *природним началом*, яке веде до зародження того чи іншого *порядку із хаосу* та створює його нормативну структуру [19], у нашому випадку, справедливе перерозподільне (податкове) право людини.

Звідси ніякі окремо взяті зміни юридичних конструкцій податку та вдосконалення податкових систем не спроможні самі по собі привести до знаходження того оптимуму правового впливу на людину — платника податків, який повернувся б соціуму постійною повною сплатою усіх податків усіма індивідами — платниками податків, що і є на практиці

послідовною та повною реалізацією принципу *перерозподільної справедливості*. Без виховання загальної правової, в тому числі податково-правової культури людини — платника податків тут не обійтись. Адже право людини на податки, як і сам податок, як уже неодноразово зазначалося вище, ніщо інше як соціальні конструкти, в основі яких лежить людська ментальність.

Висновки. *Право людини на податки як перерозподільна справедливість проявляється у якостях правно-санкціонованої співрозмірності у розподілі соціальних благ між людьми в межах єдиного соціального (державно-організованого) простору, міри досконалості самого податково-правового способу кооперації діяльності людей по створенню публичних благ та взаємного врівноваження конфліктуючих податково-правових по-*

треб людей у соціумі. У цьому значенні перерозподільна справедливість фактично співпадає з правом людини на податки. Тобто перерозподільна справедливість є формальною рівністю, однаковістю масштабу права кожної людини на податки. У своєму податковому праві люди рівні між собою як співтворці соціального простору суспільства. Держава та суспільство є лише інструментами обмеження потенційно можливої податково-правової несправедливості у взаємовідносинах людей. Перерозподільна справедливість має правові просторову та темпоральну форми вираження взаємовідносин між індивідами та проявляється у правовій формі коригуючої перерозподільної справедливості у відносинах між поколіннями людей чи різних соціальних верств одного і того самого їх покоління.

ПРИМІТКИ

1. Гусейнов А. А. Справедливость / А. А. Гусейнов // Новая философская энциклопедия : в 4 т. / ред. совет. : В. С. Степин, А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин [и др.]. — М. : Мысль, 2010. — Т. 3. — С. 622.
2. Гаврилюк Р. О. Природа податкового права: антропосоціокультурний підхід : монографія / Руслана Гаврилюк. — Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014. — С. 399—465.
3. Філософія прав людини : збірник / Р. Алексі [та ін.] ; пер. з нім. О. Юдіна, Л. Доронічевої ; ред. : Ш. Госепата, Г. Ломанна. — 2-ге вид. — К. : Ніка-Центр, 2008. — 319 с.
4. Гьоффе Отфريد. Трансцендентальний обмін — фігура легітимації прав людини / О. Гьоффе // Філософія прав людини : збірник / Р. Алексі [та ін.] ; пер. з нім. О. Юдіна, Л. Доронічевої ; ред. : Ш. Госепата, Г. Ломанна. — К. : Ніка-Центр, 2008. — С. 41.
5. Там само.
6. Детальніше про це див.: Hoffe Otfried. Normative Gerontologie // Jahrbuch christlicher Socialwissen — Schafhen. — № 30. — 1989. — S. 135—148.
7. Гьоффе Отфريد. Зазнач. праця.
8. Там само. — С. 42.
9. Там само. — С. 41.
10. Там само.
11. Там само. — С. 43.
12. Там само. — С. 45.
13. Там само. — С. 46.
14. Детальніше про це див.: Hoffe Otfried. Moral als Preis der Moderne. Ein Versuch über Wissenschaft; Technik und Umwelt. — Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1993. — 311 s.
15. Детальніше про це див.: Гаврилюк Р. «Квантова суперпозиція» публичних фінансів і ефективність правового регулювання оподаткування: проблеми теорії / Р. Гаврилюк // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. — Вип. 427: Правознавство. — Чернівці : Рута, 2007. — С. 77—83; Гаврилюк Р. «Квантовая суперпозиция» публичных финансов и эффективность правового регулирования налогообложения: проблемы теории / Р. Гаврилюк // Юстиция. Научно-практический журнал. — 2009. — № 2. — С. 53—62; Гаврилюк Р. «Квантова суперпозиція» публичних фінансів і ефективність правового регулювання оподаткування: проблеми теорії / Р. Гаврилюк // Право України. — 2009. — № 6. — С. 154—160.
16. Детальніше про це див.: Шредингер Э. Мое мировоззрение / Э. Шредингер // Вопросы философии. — 1994. — №№ 8, 10.
17. Фейерабенд П. Против метода. Очерк анархистской теории познания / Пол Фейерабенд ; пер. с англ. А. Л. Никифорова. — М. : АСТ ; ХРАНИТЕЛЬ, 2007. — С. 47.

18. Дана концепція вперше в постсоціалістичних країнах була запропонована нами у вересні 2007 р. на Міжнародній науковій конференції з фінансового права, що проходила у Воронежському державному університеті. Детальніше про це див.: Гаврилюк Р. А. Эгалитарная (инструментально-потребностная) концепция налогового права / Р. А. Гаврилюк // Современные проблемы теории налогового права : матер. Междунар. науч. конф. (Воронеж, 4—6 сентября 2007 г.) / под ред. М. В. Карасевой. — Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2007. — С. 24—32.

19. Weber M. Rechtssoziologie / Aus dem Manuskript hrsg. N. engel. Von Winkelmann J. — Neuwied : Luchterhand, 1960. — S.196.

Гаврилюк Руслана. Право человека на налоги как перераспределительная справедливость.

В статье обосновывается, что право человека на налоги как перераспределительная справедливость проявляется в качествах санкционированной правом соразмерности при распределении социальных благ между людьми в пределах единого социального (государственно организованного) пространства, меры совершенства самого налогового-правового способа кооперации деятельности людей с целью создания публичных благ и взаимного уравновешивания конфликтующих налогового-правовых потребностей людей в социуме. В этом значении перераспределительная справедливость фактически совпадает с правом человека на налоги. То есть перераспределительная справедливость является формальной равносностью масштаба прав каждого человека на налоги. В своем налоговом праве люди равны между собой как сотворцы социального пространства общества. Государство и общество есть только инструменты ограничения потенциально возможной налогово-правовой несправедливости во взаимоотношениях людей. Перераспределительная справедливость имеет правовые пространственную и темпоральную формы выражения в случае взаимоотношений между индивидами и проявляется в правовой форме корректирующей перераспределительной справедливости в отношениях между поколениями людей или разными социальными слоями одного и того же поколения.

Ключевые слова: перераспределительная справедливость, право человека на налоги, формальное равенство, корректирующая перераспределительная справедливость, публичные блага, публичные потребности.

Havrylyuk Ruslana. Right of man to taxes as a redistributive justice.

The article substantiates that the right of man to taxes as a redistributive justice is manifested as a legal-authorized proportionality at the distribution of public welfare among people within common social (state-organized) space, as a measure of perfectness of a tax-legal method of cooperation of human activity in creation of public welfare and mutual equilibration of conflicting tax-legal needs of people in socium. In this sense the redistributive justice practically coincides with the right of man to taxes. That is, redistributive justice is a formal equivalence, scale uniformity of the right of everyone to taxes. In their tax right people are equal as co-creators of social space of society. State and society are only the instruments of restriction of potentially possible tax-legal injustice in mutual relationship of people. Redistributive justice has legal spatial and temporal terms in the case of relationship among individuals and is manifested in legal form of corrective redistributive justice in relationship among the generations of people or different social strata of one and the same generation.

Key words: redistributive justice, right of man to taxes, formal equivalence, corrective redistributive justice, public welfare; public needs.